

Symetria, umiar i powrót do antyku. Architektura i sztuka polskiego oświecenia

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Wirtualny spacer](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Dzienniki*, [w:] Wacław Zawadzki, *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, t. 2, Warszawa 1963, s. 35. Biblioteka Pamiątek Polskich i Obcych, Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Źródło: Joseph Marshall, *Podróż przez Polskę*, [w:] *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. Wacław Zawadzki, Warszawa 1963, s. 321.

- Źródło: Johann Erich Biester, *Kilka listów o Polsce pisanych latem 1791 roku*, [w:] *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. Wacław Zawadzki, s. 208–209.
- Źródło: Boiséglin de Kerdu, Fortia de Piles, *Podróż dwóch Francuzów*, [w:] „*Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. Wacław Zawadzki, s. 677.

Symetria, umiar i powrót do antyku. Architektura i sztuka polskiego oświecenia

Widok na Pałac Krasińskich w Warszawie od południa.

Źródło: Zygmunt Vogel (1764–1826), Wikimedia Commons, domena publiczna.

Według serwisu TripAdvisor Pałac Łazienkowski w Warszawie – letnia rezydencja Stanisława Augusta Poniatowskiego – to najchętniej odwiedzana atrakcja stolicy. Równie chętnie turyści oglądają odrestaurowane po II wojnie światowej sale Zamku Królewskiego oraz kamienice mieszczańskie i rezydencje magnackie z drugiej połowy XVIII w. W okresie tym w Polsce, podobnie jak na zachodzie Europy, inspirowano się filozofią oświecenia. Zrealizowano wiele ważnych projektów w dziedzinach architektury, malarstwa i rzeźby. Istotną rolę odgrywały tu mecenat króla, polegający na wspieraniu rodzimych i zagranicznych artystów, oraz działalność rodów magnackich. One również wcielały się w patronów nauk i sztuk. Owoce tych przedsięwzięć możemy podziwiać do dziś.

Twoje cele

- Nauczysz się rozpoznawać i dokumentować zabytki architektury i sztuki oświecenia oraz inne przejawy dziedzictwa kultury oświecenia we współczesności.
- Ocenisz dorobek polskiego oświecenia i uzasadnisz, czy warto było w niego inwestować.

Przeczytaj

Stare i nowe

Najbardziej znaczące impulsy oświeceniowe docierały do Polski z Francji oraz Niemiec. Oświecenie w polskiej sztuce i architekturze możemy podzielić na co najmniej dwie fazy: pierwszą był okres od 1760 do 1775 r., gdy założenia typowe dla pierwszej połowy stulecia łączono z nowymi trendami. Wtedy tworzyli jeszcze artyści aktywni w czasie panowania Augusta III Sasa, a barok i rokoko przechodziły stopniowo w klasycyzm. Drugi okres to już rozkwit [klasycyzmu](#), przypadający na lata 1776–1792.

W architekturze połączenie cech charakterystycznych dla baroku i rokoka oraz nowego stylu widać szczególnie w wyglądzie budynków, których budowa rozpoczęła się ok. połowy XVIII w. i trwała przez kilkanaście lub kilkadziesiąt lat. Są to m.in. kościoły Wizytek w Warszawie i św. Marii Magdaleny w Przemyśle oraz kamienica Prażmowskich w Warszawie czy pałac Eustachego Potockiego w Radzynie Podlaskim (w galerii interaktywnej poniżej).

Pałac Eustachego Potockiego w Radzynie Podlaskiej, 1748-1759, domena publiczna. Zwróć uwagę na bogate zdobienia fasady, charakterystyczne dla wychodzących z mody baroku i rokoka, oraz symetrię typową dla klasycyzmu w bryle budynku i rozkładzie okien.

Źródło: Tomasz Zugaj, licencja: CC BY-SA 4.0.

Kamienica Prażmowskich w Warszawie, 1754.

Źródło: Rado-NDM, licencja: CC BY 3.0.

Kościół Wizytek w Warszawie, 1754–1763.

Źródło: Szczepreszynski, domena publiczna.

Kościół św. Marii Magdaleny w Przemyślu, 1754–1778.

Źródło: Goku122, domena publiczna.

Kościół pijarów w Warszawie, dziś Katedra Polowa Wojska Polskiego, 1758–1769.

Źródło: Cezary Piwowarski, licencja: CC BY 3.0.

Ożywienie w budownictwie

W drugiej połowie XVIII w. znacznie zwiększyła się liczba mieszkańców miast i doszło do ich rozbudowy. Proces ten widoczny był szczególnie w Warszawie, której populacja z 25 tys. w połowie wieku osiągnęła 100 tys. pod koniec XVIII stulecia. Powstawały tu nowe budynki użyteczności publicznej, takie jak ratusz czy siedziby urzędów, a także kamienice oraz pałace magnatów i (mniej liczne) bogatych mieszczan. W założeniach projektów rozpoczętych w latach 70. i później dominował klasycyzm. Kilka przykładów można obejrzeć w galerii poniżej.

Pałac Raczyńskich w Rogalinie, 1768–1776.

Źródło: Bartosz MORĄG, licencja: CC BY 3.0.

Pałac bankiera Piotra Teppera w Warszawie, 1774, dziś nieistniejący.

Źródło: domena publiczna.

Kamienica Roeslera i Hurtiga w Warszawie, pierwszy nowoczesny dom handlowo-mieszkalny w Polsce, 1784–1785.

Źródło: Adrian Grycuk, licencja: CC BY 3.0.

Pałac Prymasowski w Warszawie, 1777–1783.

Źródło: Maatex, licencja: CC BY 3.0.

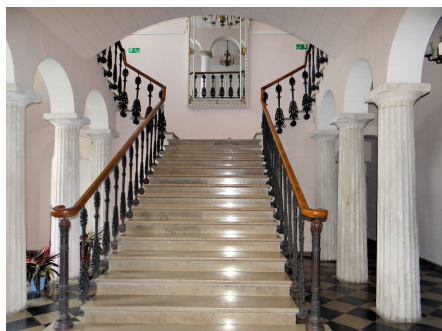
Ratusz w Lesznie, 1786–1789.

Źródło: Bartek Wawraszko, domena publiczna.

Pałac Jabłonowskich w Kocku, 1779.

Źródło: Jolanta Dyr, licencja: CC BY 3.0.

Wnętrze pałacu Jabłonowskich w Kocku, 1779

Źródło: Jolanta Dyr, licencja: CC BY 3.0.

Pałac Działyńskich w Poznaniu, 1773–1787.

Źródło: mamik, licencja: CC BY 3.0.

Kościół św. Anny w Warszawie, 1786–1788.

Źródło: Alina Zienowicz, licencja: CC BY 3.0.

Kościół parafialny Wniebowzięcia Marii w Kocku, 1779–1782.

Źródło: Danuta Ruminowicz, licencja: CC BY 3.0.

Jak rozpoznać klasycyzm?

Moda na budowle i ogrody w stylu klasycystycznym przybyła do Polski z Francji. W planach architektonicznych i wystroju wnętrz można było zauważyć też wpływy angielskie. W budownictwie pałacowym pojawił się wówczas tzw. [palladianizm](#), polegający na naśladowaniu twórczości późnorenansowego włoskiego architekta Andrei Palladia. Styl ten charakteryzowały symetria, kolumnowe [portyki](#) i elewacje bocznych galerii.

Podobnie jak w innych krajach europejskich w Polsce inspirowano się antykiem. Było to szczególnie widoczne po tym, jak w 1748 r. odkryto we Włoszech ruiny Pompejów. Odtąd nowo powstające budynki oraz te poddawane przebudowie wzorowano na budowlach rzymskich i greckich. Osoby z wyższych warstw społecznych otaczały się autentyczną lub imitowaną starożytną ceramiką. We wnętrzach dominowały jasne kolory (często biel) oraz lustra.

Pod koniec XVIII w. w architekturze i sztuce uwidoczniał się [sentymentalizm](#). Był on zanegowaniem klasycystycznych przekonań o ładzie i harmonii świata, podkreślając rolę natury, pierwotnej prostoty oraz uczuciowości. Popularnością cieszyły się ogrody typu angielskiego, które w odróżnieniu od uporządkowanych i symetrycznych ogrodów francuskich miały być naturalne, pełne różnych rodzajów roślin, strumieni, grot, wiejskich chat czy niewielkich pawilonów. Stawiano w nich sztuczne ruiny, greckie i rzymskie świątynie. Tak o tej modzie pisał w swoich *Dziennikach* pruski hrabia von Lehndorff:

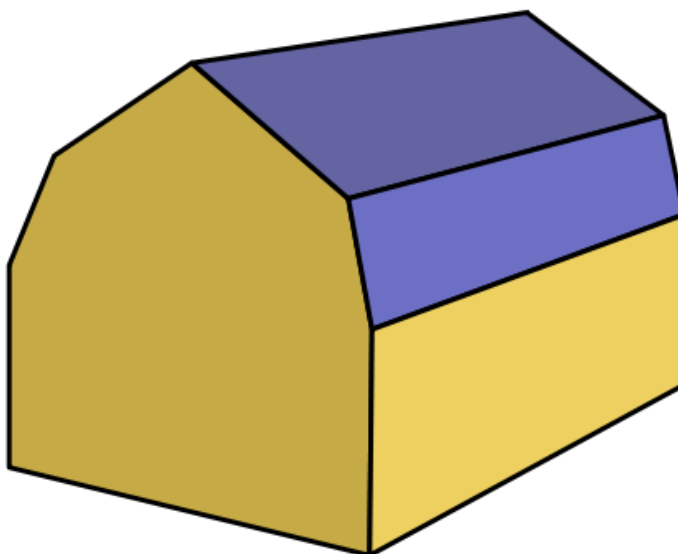
“ Dzienniki

Dom mieszkalny doskonale imituje ruinę. Wszyscy lubują się tu w dziwaczności. Nikt nie chce mieszkać w zwykłym wygodnym domu; musi on wyglądać jak chata, świątynia, ruina lub grot. [...] Wróćmy jednak do siedziby księżnej Sanguszkowej. Prowadzi ona przez będący w ruinie krużganek ze zwalonymi kolumnami, dziurawym dachem i na wpół rozbitymi wazonami do przepysznego wnętrza urządzonego z wielkim smakiem.

Źródło: *Dzienniki*, [w:] Wacław Zawadzki, *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, t. 2, Warszawa 1963, s. 35.

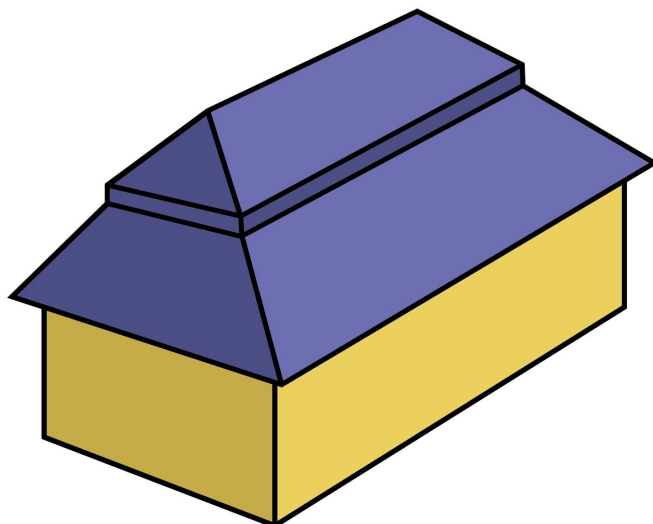
Dwór szlachecki

W omawianym okresie szlachta średnia często budowała dwory wzorowane na pałacach arystokracji. Przeważnie drewniane, były one ozdabiane kolumnami i [tympanonami](#). Miały [mansardowe dachy](#), jak na zachodzie Europy, lub typowo polskie – o równych połaciach (przykłady na ilustracjach poniżej).

Makieta dachu mansardowego.

Źródło: MesserWoland, licencja: CC BY 3.0.

Makieta dachu polskiego.

Źródło: Contentplus, licencja: CC BY-SA 3.0.

Dwór szlachecki w Ożarówie, 1757.

Źródło: Paweł Schmidt, licencja: CC BY 3.0.

Dwór z Żyrzyna, ok. połowy XVIII w., obecnie w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie. Zwróć uwagę na konstrukcję dachu. Jaki to typ: mansardowy czy tzw. polski?

Źródło: M.Bucka, licencja: CC BY 4.0.

Dwór szlachecki w Grochowiskach Szlacheckich, ok. 1780. Przyjrzyj się wielkości budynku i okien, fasadzie, zdobieniom i otoczeniu, w którym wzniesiono budowlę. Czym ten dwór różni się od współcześnie budowanych domów jednorodzinnych? Jakie dostrzegasz podobieństwa?

Źródło: sebdok, licencja: CC BY 3.0.

Przedsięwzięcia królewskie

W Polsce sztuka oświeceniowa związana jest w dużym stopniu z osobą króla. Stanisław August Poniatowski marzył o przebudowie Zamku Królewskiego w Warszawie od początku swojego panowania. W latach 60. i 70. udało się odnowić Gabinet Marmurowy, w którym dodano dekoracje w stylu klasycystycznym w postaci kolumn na ścianach. Prace remontowe na szeroką skalę rozpoczęły się jednak dopiero w latach 70. XVIII w. Wówczas pod okiem włoskiego architekta Dominika Merliniego powstały m.in. Sala Asamblowa, Sala

Rycerska oraz pokój audiencjonalny króla. Innym ważnym przedsięwzięciem Stanisława Augusta był słynny Pałac Łazienkowski, pełniący funkcję letniej rezydencji monarchy (zrealizowane projekty można oglądać w galerii poniżej).

Gabinet Marmurowy wykonany według projektu Jakuba Fontany z 1768 r. Zwróć uwagę na złote zdobienia, typowe dla baroku i rokoka. Wskaż klasycystyczne elementy projektu.

Źródło: A. Ring L. Sandzewicz, własność Zamek Królewski, tylko do użytku edukacyjnego.

Pałac Łazienkowski w Warszawie. Wskaż cechy klasycystyczne tej budowli.

Źródło: Puchaczka, licencja: CC BY 3.0.

Zamek Królewski w Warszawie, Sala Rycerska. Czego na pewno nie było w tym pomieszczeniu w czasach Stanisława Augusta Poniatowskiego?

Źródło: Carlos Delgado, licencja: CC BY 3.0.

Rzeźba

Rzeźba stanowiła ważny element wystroju domów mieszkalnych oraz gmachów publicznych. Również tutaj inspirowano się sztuką starożytną. Wiele przyszłych artystów szkoliło się we Włoszech, gdzie mogli doskonalić swój warsztat, kopiując antyczne rzeźby. Jednym z nich był przyszły kierownik pracowni rzeźbiarskiej na Zamku Królewskim, Andrzej Le Brun, odpowiedzialny za dostarczenie popiersi postaci historycznych do Sali Rycerskiej. Przykłady prac prezentuje poniższa galeria interaktywna.

Giacomo Monaldi, *Chronos*.

Źródło: Scotch Mist, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Andrzej Le Brun, alegorie Sprawiedliwości i Pokoju.

Źródło: Adrian Grycuk, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Andrzej Le Brun, projekt pomnika Sobieskiego.

Źródło: Tadeusz Rudzki, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Józef Jakub Tatarkiewicz, popiersie Izabeli Lubomirskiej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Malarstwo

Spośród trzech czołowych malarzy polskiego oświecenia dwóch korzystało z mecenatu królewskiego. Marcello Bacciarelli, Włoch z pochodzenia, zasłynął dzięki licznym portretom Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz przedstawicieli polskiej arystokracji. Bernardo Bellotto zwany Canalettem, również Włoch, malował z kolei widoki Warszawy.

Dzięki jego precyzyjnym i szczegółowym obrazom możemy sobie dzisiaj wyobrazić, jak wyglądała stolica w czasach panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Co ciekawe, wzorowano się na nich przy odbudowie Warszawy ze zniszczeń po II wojnie światowej.

Trzecim malarzem, o którym nie sposób nie wspomnieć, był Francuz Jan Piotr Norblin, który do Polski zaproszony został przez magnata Adama Czartoryskiego. Artystę interesowały sceny z życia codziennego wszystkich grup społecznych. Uwiecznił m.in. stroje z epoki, obrady sejmikowe i uchwalenie Konstytucji 3 maja.

Polskie malarstwo wyróżniało się na tle europejskiego tematyką patriotyczną. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się portrety władców i osób, które w przeszłości zasłużyły się swoją działalnością na rzecz ojczyzny, oraz ważne dla historii narodowej wydarzenia. Kilka przykładów obrazów z tamtego okresu można oglądać w poniższej galerii.

Marcello Bacciarelli, *Portret Stanisława Augusta Poniatowskiego z klepsydrą*, 1793. W jaki sposób artysta przedstawił monarchę? Zwróć uwagę na ułożenie postaci, strój i przedmioty na stole.

Źródło: domena publiczna.

Bernardo Bellotto, *Kościół Świętego Krzyża w Warszawie*, 1778.

Źródło: domena publiczna.

Jan Piotr Norblin, *Szlachcic polski*, lata 90. XVIII w. Rozpoznaj trzy elementy typowe dla stroju polskiego.

Źródło: domena publiczna.

Muzyka

W czasach stanisławowskich w muzyce dominowała opera, wystawiana w teatrach publicznych oraz w rezydencjach elit przy okazji spotkań towarzyskich. W tych ostatnich często zatrudniano profesjonalnych muzyków i aktorów, którzy odpowiadali za organizację przedstawień teatralnych i koncertów. Sami goście czy gospodarze spotkań także

prezentowali swoje umiejętności. Ówcześni doceniali np. talenty wokalne i aktorskie Heleny Radziwiłłowej oraz grę na klawesynie Izabeli Branickiej. Do dziś zaś profesjonalni muzycy wykonują utwory niezwykle uzdolnionych muzycznie braci Michała Kazimierza i Michała Kleofasa Ogińskich. Obok repertuaru poważnego nie brakowało repertuaru lżejszego, tanecznego (na ilustracji poniżej pary tańczące poloneza).

Jan Piotr Norblin, *Polonez*. Do popularnych ówczesnie tańców należały polonez, mazurek i krakowiak.

Źródło: domena publiczna.

Słownik

klasycyzm

styl w architekturze i sztuce, typowy dla europejskiego oświecenia, przypadający na okres od połowy XVIII w. do lat 20.–30. XIX w.; na jego cechy charakterystyczne składały się: powrót do antyku, symetryczna bryła budynku, ozdabianego chętnie kolumnadą i centralnie umieszczoną kopułą

palladianizm

styl w architekturze inspirowany twórczością Włocha Andrei Palladia (1508–1580) i jego następców. Nawiązywał do rozwiązań antycznych; charakteryzował się symetrią, uporządkowaniem, umiarkowaniem w zdobieniach. W Polsce obejmuje czasy klasycyzmu i panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

sentymentalizm

nurt umysłowy i literacki, widoczny również w sztuce i architekturze, który trwał od lat 70. XVIII w. do początku XIX stulecia; jego twórcy w centrum zainteresowania stawiali emocje człowieka, jego świat wewnętrzny i relacje z naturą

dach mansardowy

taki rodzaj dachu łamanego, w którym dolna część jest stroma, natomiast górna charakteryzuje się znacznie mniejszym kątem nachylenia

portyk

frontowa część budowli na planie prostokąta, najczęściej wysunięta ku przodowi, z rzędem kolumn

tympanon

w architekturze klasycznej trójkątne pole umieszczone w portalu, wypełnione płaskorzeźbą albo gładkie

Słowa kluczowe

oświecenie, klasycyzm, sztuka, architektura, rzeźba, malarstwo, Stanisław August Poniatowski, mecenat, sentymentalizm

Wirtualny spacer

Polecenie 1

Odwiedź Salę Canaletta na Zamku Królewskim w Warszawie. Wystawione są w niej 23 obrazy oświeceniowego malarza Bernarda Bellotta, który chętnie portretował sceny z życia polskiej stolicy.

Polecenie 2

Wybierz trzy miejsca, które pokazałbyś komuś, kto przybyłby w XVIII w. do Warszawy z Paryża. Opisz, jak te miejsca wyglądają współcześnie. Czy uwiecznione obiekty jeszcze istnieją? Jakie funkcje dziś pełnią?

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D11pLyH2>

Źródło: Fotografia Sali Canaletta: Agencja Interaktywna 360, Fotografie obrazów: Andrzej Ring, Lech Sandzewicz, Zamek Królewski w Warszawie - Muzeum, tylko do użytku edukacyjnego.

Tvoja odpowiedź

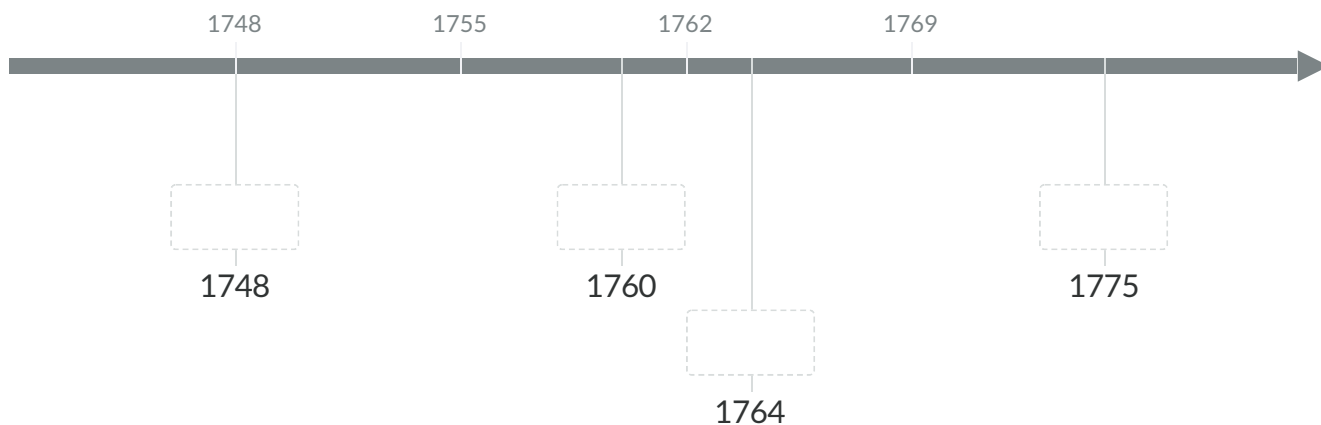
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj wydarzenia do odpowiedniej daty na osi czasu.

1 II faza oświecenia w Polsce

2 wybór Stanisława Augusta Poniatowskiego na króla Polski

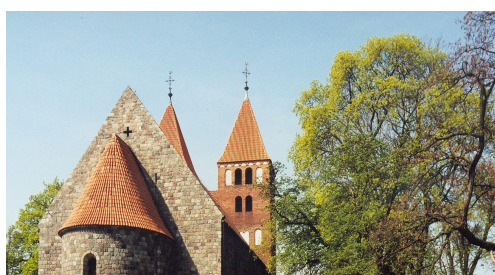
3 odkrycie ruin Pompejów

4 I faza oświecenia w Polsce

Ćwiczenie 2

Wskaż ilustracje, na których przedstawiono budynki z okresu oświecenia.

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj poniższą ilustrację i odpowiedz na pytanie.

Które elementy budynku wskazują na styl klasycystyczny?

☐ symetria

☐ prosta fasada, bez zdobień

☐ monumentalizm

☐ rzeźby wzorowane na antycznych

☐ kolumnowy portyk

☐ bogactwo dekoracji i form ornamentalnych

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj zdjęcia zabytków architektury do okresu, w którym powstały.

II faza polskiego oświecenia

I faza polskiego oświecenia

I faza polskiego oświecenia

I faza polskiego oświecenia

II faza polskiego oświecenia

II faza polskiego oświecenia

Ćwiczenie 5

Zaprzysiężenie Konstytucji 3 maja w Sali Senatorskiej na Zamku Królewskim w Warszawie.

Źródło: Jan Piotr Norblin, domena publiczna.

Wyjaśnij wpływy europejskiego oświecenia na jego rozwój w Polsce. W jaki sposób polskie oświecenie – zwłaszcza w tematyce malarstwa – różniło się od tego na zachodzie Europy?

Ćwiczenie 6

Połącz opis stylu ogrodowego z ilustracją przedstawiającą jego przykładową realizację.

Francuski styl ogrodowy – kierunek w sztuce ogrodowej występujący w krajach europejskich w XVII i XVIII w. [...]; cechowała go jedność kompozycyjna ogrodu z architekturą pałacu stanowiącą jednocześnie dominantę całości układu przestrzennego; [...] bogactwo urządzeń wodnych i rzeźb ogrodowych, dążenie do monumentalizmu i wspaniałości.

Angielski styl ogrodowy – kierunek w sztuce ogrodowej, który wykształcił się w Anglii na początku XVIII w. pod wpływem nowych idei filozoficzno-estetycznych, związanych z nurtem racjonalistycznego protestu przeciw barokowej sztuczności i narastającym kultem nieskrępowanej przyrody.

Na podstawie poniższych tekstów źródłowych oceń, czy zdania w tabeli są prawdziwe, czy fałszywe.

((Joseph Marshall

Podróż przez Polskę

[Warszawa] to siedziba rządu, stolica kraju i rezydencja królewska, nie wyróżniająca się jednak niczym szczególnym. Ma wiele krętych, źle brukowanych uliczek. Domy są bez ozdób, choć wiele jest nowo wybudowanych. Niektóre prezentują się znośnie. Należą one do polskich magnatów, którzy zimę spędzają w Warszawie.

Źródło: Joseph Marshall, *Podróż przez Polskę*, [w:] *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. Wacław Zawadzki, Warszawa 1963, s. 321.

((Johann Erich Biester

Kilka listów o Polsce pisanych latem 1791 roku

Warszawa jest bardzo dużym, ludnym, bogatym i przyjemnym miastem, w którym wiele jest pałaców i w nadmiarze ogrodów, zapewniającym wygody i zbytkowe życie. Wynika to stąd, że jest to stolica rozległego i bardzo bogatego kraju, rezydencja królewska, miejsce obrad sejmowych, siedziba wielu kolegiów i przynajmniej przez część roku miejsce zamieszkania najpotężniejszych i najbogatszych rodzin.

Źródło: Johann Erich Biester, *Kilka listów o Polsce pisanych latem 1791 roku*, [w:] *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, red. Wacław Zawadzki, s. 208–209.

((Fortia de Piles, Boiseglin de Kerdu

Podróż dwóch Francuzów

Bruki [w Warszawie] są tak okropne, iż niepodobna jechać wyciągniętym kłusem, ulice brudne i nieoświetlone. Stoją przy nich gdzieniegdzie niebrzydkie pałace, najczęściej jednak zwykłe domy czy raczej potworne rudery. Pałace magnatów są na ogół obszerne i bogato urządzone.

Źródło: Boiseglin de Kerdu, Fortia de Piles, *Podróż dwóch Francuzów*, [w:] „*Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*”, red. Wacław Zawadzki, s. 677.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Prosperity Warszawy w drugiej połowie XVIII w. wynikało m.in. z faktu, że kwitło w niej życie polityczne i mieściły się tu urzędy.	☐	☐
Szlachta zwykle spędzała w stolicy okres letni.	☐	☐
Warszawskie rezydencje należały przede wszystkim do arystokracji.	☐	☐
XVIII-wieczna Warszawa zachwycała podróżników nowoczesnością, zwłaszcza łatwo przejezdnymi i dobrze oświetlonymi ulicami.	☐	☐

Ćwiczenie 8

Wyszukaj przykłady budowli lub dzieł sztuki z okresu oświecenia w twoim miejscu zamieszkania lub regionie.

Tytuł dzieła:

Autor (jeśli znany):

Data powstania:

Cechy charakterystyczne dla oświecenia:

Fotografia:

Dla nauczyciela

Autor: Izabela Strączek

Przedmiot: historia

Temat: Architektura i sztuka polskiego oświecenia

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej

Uczeń:

2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Polsce.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- rozpoznaje zabytki architektury i sztuki oświecenia oraz inne przejawy dziedzictwa kultury oświecenia we współczesności;
- ocenia dorobek polskiego oświecenia;
- uzasadnia, czy warto było inwestować w sztukę i architekturę oświeceniową.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm,
- odwrócona klasa.

Metody i techniki nauczania:

- analiza tekstu źródłowego i ikonografii,

- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w parach,
- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery/tablety z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- flipcharty i markery.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy. Każdej z nich w drodze losowania zostaje przydzielony jeden temat do opracowania – uczniowie przygotowują przykłady (zdjęcia, opisy) sztuki antycznej: 1. budynków publicznych, 2. budynków prywatnych, 3. rzeźby.

Uczniowie przypominają sobie również charakterystyczne cechy baroku i rokoka w sztuce i architekturze.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia cel zajęć: Opiszecie najważniejsze cechy architektury oraz sztuki polskiego oświecenia.
2. Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału charakteryzującą styl klasycystyczny i cechy polskiego oświecenia. Wykonują ćwiczenia 2 i 3. Nauczyciel upewnia się, że zadania zostały poprawnie wykonane i udziela informacji zwrotnej.

Faza realizacyjna

1. Następnie nauczyciel prosi, aby uczniowie podzielili się na trzy grupy według wytycznych udzielonych na poprzedniej lekcji. Zapowiada, że uczniowie będą szukali podobieństw i różnic między architekturą i sztuką antyczną a tą z okresu polskiego oświecenia. Mają się skupić na przyporządkowanym wcześniej każdej grupie zagadnieniu (1. budynki publiczne, 2. budynki prywatne, 3. rzeźba).
2. Każda grupa przygotowuje krótką prezentację, wykorzystując do tego informacje (np. z internetu), przyniesione przez siebie przykłady oraz źródła ikonograficzne z e-materiału. Nauczyciel określa czas na przygotowanie oraz przedstawienie

prezentacji. Wskazuje także ucznia (lub wybiera ochotnika), który będzie zapisywał najważniejsze informacje na tablicy.

3. Każda grupa wyłania swojego przedstawiciela, który przedstawia opracowane przez grupę zagadnienie.
4. W kolejnym kroku nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup. Zapowiada, że odbędą teraz wirtualny spacer po Sali Canaletta w Zamku Królewskim w Warszawie i zobaczą, jak wyglądała XVIII-wieczna stolica. Wyznacza uczniom czas „spaceru” (np. 5 minut) i mówi, jakie będzie ich następne zadanie: Wyobraźcie sobie, że przenieśliście się w czasie do XVIII-wiecznej Warszawy. Jakie trzy miejsca stolicy, uwiecznione na obrazach przez malarza Bernarda Bellotta, pokazalibyście komuś, kto właśnie przyjechał do Warszawy z innego, zagranicznego miasta (Paryża, Berlina, Wiednia, Petersburga, Londynu)? Jak te miejsca wyglądają współcześnie? Czy uwiecznione na wybranych obrazach obiekty wciąż istnieją? Jakie funkcje pełnią dzisiaj?
5. Każda grupa pracuje z myślą o „gościu” z innego miasta. Uczniowie opracowują podane przez nauczyciela zagadnienie. Następnie wybrane grupy (przez nauczyciela lub zgłaszające się na ochotnika) omawiają swój wybór przed klasą. Uczniowie mogą porównać propozycje innych osób ze swoimi.

Faza podsumowująca

1. Na zakończenie nauczyciel pyta uczniów: Jakie są najważniejsze cechy klasycyzmu? Czym styl klasycystyczny różni się od baroku i rokoka? Jakie są cechy szczególne polskiego oświecenia?
2. Propozycje uczniów są zapisywane przez wybranego ucznia na tablicy. Nauczyciel wspólnie z uczniami weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Wyszukaj przykłady budowli lub dzieł sztuki z okresu oświecenia w twoim miejscu zamieszkania lub regionie (ćwiczenie 8).
2. Jak myślisz, czy w sytuacji politycznej Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII w. król i elity słusznie rozwijali kulturę oświecenia, czy też należało raczej inwestować w obronność kraju i reformy polityczne? Sformułuj tezę i podaj trzy argumenty na jej poparcie (ćwiczenie 9).

Materiały pomocnicze:

Strona WWW Zamku Królewskiego zawierająca zdigitalizowane zbiory

<https://kolekcja.zamek-krolewski.pl/>.

Mariusz Markiewicz, *Historia Polski 1492–1795*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004.

Mieczysław Wallis, *Canaletto. Malarz Warszawy*, Wydawnictwo Auriga, Warszawa 1961.

Sztuka polska. Późny barok, rokoko, klasycyzm (XVIII wiek), red. Zbigniew Bania et al., Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2016.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Nauczyciel może wykorzystać multimedium, omawiając cechy sztuki klasycystycznej oraz przebudowę Zamku Królewskiego. Może prosić uczniów o opisanie Sali Canaletta.